

The principle of avoiding conflicts of interest in the professional activities of a lawyer: general provisions

Принцип уникнення конфлікту інтересів в професійній діяльності адвоката: загальні положення

Zaborovskyy Viktor, Manzyuk Vasyl

Key words:

lawyer; guarantees of advocacy; confidential communication; technical means; the right to see a lawyer.

Ключові слова: lawyer;

principles of advocacy; avoiding conflicts of interest; confidentiality of advocacy; independence of the lawyer.

Постановка проблеми. Реалізація конституційного права особи на професійну правничу допомогу є неможливою без належного функціонування інституту адвокатури. Таке функціонування потребує, з одного боку, наділення кожного адвоката відповідним комплексом насамперед прав¹ та гарантій² його професійної діяльності, а з іншого – безумовного виконання ним покладених на нього професійних обов'язків³, які є фундаментальними складовими статусу адвоката. Професійна діяльність адвоката, як слушно відмічається в профільному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (ч. 1 ст. 4) повинна базуватися не тільки на таких принципах як верховенство права, законність, незалежність, конфіденційність, але й на такому основоположному принципі як уникнення конфлікту інтересів, невідкладне повідомлення клієнта про виникнення якого, розглядається як один із основних професійних обов'язків адвоката (п. 3 ч.1 ст. 21 Закону).

Незважаючи на те, що національне законодавство та міжнародні стандарти адвокатської діяльності приділяють значну увагу регламентуванню питання щодо забезпечення уникнення конфлікту інтересів, в той же час реалізація даного принципу не позбавлена недоліків, що можуть бути суттєвою перепорою у здійсненні адвокатом своєї професійної діяльності.

Аналіз наукових публікацій. Правова природа принципів адвокатської діяльності, зокрема, такого фундаментального як уникнення конфлікту інтересів була предметом досліджень ряду науковців. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти даної проблеми, доцільно виокремити праці М.Ю. Барщевського, А.М. Бірюкової, В.А. Вайпана, О.В. Дудко, Ю.О. Загуменної, О.В. Маленко, А.Є. Міхеєвої, Д. Морган, Л. Нестерчук, В.Ю. Панченко, Л.Ю. Платонової, К.М. Северин, К. Семененко та інших.

¹ Заборовський В.В. Право адвоката на опитування осіб за їх згодою в якості одного з основних професійних прав адвоката. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 3. С. 214-217.; Заборовський В.В. Деякі недоліки реалізації права на адвокатський запит в аспекті здійснення професійної правничої допомоги. *Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 22 червня 2021 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2021. С. 115-120.; Заборовський В.В. Адвокатський запит у світлі прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Юридичні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2013. № 1(II). С. 24-27.

² Заборовський В.В. Конфіденційне спілкування адвоката зі своїм клієнтом як гарантія здійснення адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Вип. 66. С. 244-250. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.66.40>; Заборовський В.В., Булеца С.Б., Манзюк В.В. Індемнітет адвоката як одна з основних гарантій адвокатської діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 287-291.; Заборовський В.В., Манзюк В.В. Правова природа принципів, на яких побудовані взаємовідносини адвоката із судом та іншими учасниками судового провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 32. Т. 3. С. 157-161.

³ Заборовський В.В., Бисага Ю.М. Професійні обов'язки як необхідний елемент структури правового статусу адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 45. Т. 2. С. 144-151.; Заборовський В.В. Підвищення кваліфікації як один з професійних обов'язків адвоката. *Organization of educational process for legal education applicants, innovative teaching methods in higher education institutions of Ukraine and EU: materials scientific and pedagogic Internship proceeding* (Frankfurt an der Oder (Republic of Germany), 28 October – 6 December, 2019). Frankfurt an der Oder: European University Viadrina Frankfurt (Oder), 2019. P. 64-68.

Метою даної статті є розкриття загальних рис такого принципу адвокатської діяльності як уникнення конфлікту інтересів, який є передумовою реалізації, зокрема, таких принципів як незалежність та самостійність адвокатської діяльності. Основними **завданнями** автори ставлять перед собою: проаналізувати положення національного законодавства та міжнародних стандартів авторської діяльності, що закріплюють загальні риси принципу уникнення конфлікту інтересів; з'ясувати взаємозв'язок даного принципу з іншими принципами адвокатської діяльності; розкрити позиції науковців, які досліджуючи сутність даного принципу, звертають увагу на складність у визначенні конфлікту інтересів в адвокатській діяльності та можливі шляхи його уникнення.

Виклад основного матеріалу. Реалізація конституційного права особи на професійну правничу допомогу є неможливою без належного функціонування інституту адвокатури. Таке функціонування потребує, з одного боку, наділення кожного адвоката відповідним комплексом насамперед прав та гарантій його професійної діяльності, а з іншого – безумовного виконання ним покладених на нього професійних обов'язків, які є фундаментальними складовими статусу адвоката. Професійна діяльність адвоката, як слушно відмічається в профільному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (ч. 1 ст. 4) повинна базуватися не тільки на таких принципах як верховенство права, законність, незалежність, конфіденційність, але й на такому основоположному принципі як уникнення конфлікту інтересів, невідкладне повідомлення клієнта про виникнення якого, розглядається як один із основних професійних обов'язків адвоката (п. 3 ч.1 ст. 21 Закону).

Принципи адвокатської діяльності перебувають у взаємозв'язку та взаємодоповнюють один одного, а принцип уникнення конфлікту інтересів покликаний насамперед забезпечити належну реалізацію таких принципів як незалежність і конфіденційність. На тісний взаємозв'язок між вищезазначеними принципами вказує й положення Модельної статті про Конфлікт інтересів, що прийнята Радою адвокатських та правових товариств Європи⁴. Ми повною мірою погоджуємось з тим, що основою навичок, які адвокат пропонує своєму клієнту, є здійснення його незалежного професійного судження, а необхідність уникнення адвокатами конфлікту інтересів є ключовим стрижнем професії⁵. Адвокат повинен, за твердженням Л. Нестерчук та К. Семененко зробити все можливе, щоб виконуючи безпосередньо свої обов'язки, залишатися незалежним, дотримуватись діючого законодавства, виявляючи компетентність і добросовісність, не зашкодивши своєму клієнту і не вступати в конфлікт інтересів, зберігаючи конфіденційність⁶.

Досліджуючи сутність правового статусу адвоката ми звертали увагу на те, що можливість надання правничої допомоги ставиться під сумнів, якщо не забезпечується абсолютна незалежність професійної діяльності адвоката. Така незалежність адвоката повинна бути як на зовнішньому (асоціюється насамперед із заборонаю будь-яких втручань та перешкод у здійсненні його професійної діяльності), так і особливо на внутрішньому (сприйматися, зокрема, як сукупність морально-етичних та психологічних якостей, які відображають ставлення адвоката до здійснюваної ним адвокатської діяльності, за умови відсутності будь-якої позапрофесійної (зокрема, особистої) заінтересованості у процесі її реалізації) рівнях⁷. Як слушно зазначається в положеннях Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства⁸, порада, одержана клієнтом від адвоката, втрачає сенс, якщо останній дав її, керуючись міркуваннями власної вигоди, з будь-яких корисливих інтересів або під впливом тиску зовні (п. 2.1.2). Тільки адвокат, вільний від конфліктів інтересів здатний забезпечити, у повній незалежності та у вищих інтересах справи, таку юридичну допомогу, яку потребує клієнт (п. 42 рішення Європейського суду у справі C-550/07P⁹).

Поряд з абсолютною незалежністю, професійна діяльність адвоката характеризується й відносною процесуальною самостійністю, враховуючи насамперед принцип пріоритетності інтересів клієнта, але не забуваючи й те, що закон і моральність у професійній діяльності адвоката повинні бути вищими за волю клієнта¹⁰. Без сумніву, адвокат у будь-якій своїй діяльності, у тому числі й у повсякденному житті, повинен

⁴ Model Article on Conflict of Interests. *Council of Bars and Law Societies of Europe*. 2016. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/deontology/deon_Postion_Papers/en_deon_20161202_Model_Article_on_Conflict_of_Interests.pdf

⁵ Kindregan C. P. Conflict of Interest and the Lawyer in Civil Procedure. *Valparaiso University Law Review*. 1976. Vol. 10, Issue 3. P. 423.

⁶ Нестерчук Л., Семененко К. Применение принципов правил адвокатской этики при осуществлении защиты интересов клиента. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019 № 3(37). P. 84.

⁷ Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. юрид. наук: спец. 12.00.10. К, 2018. С. 8.

⁸ Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343

⁹ Judgment of the court (Grand Chamber) on 14 September 2010, in Case C-550/07P. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62007CJ0550&from=en>

¹⁰ Заборовський В.В. Незалежність та самостійність адвоката: проблеми розмежування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 42. С. 242-246.

неухильно дотримувати, насамперед, тих моральних обов'язків, які на нього покладає специфічний статус адвоката, його професія¹.

В контексті нашого дослідження заслуговує на увагу твердження Л.Ю. Платонової, яка вказує, що у своїй сутності конфлікт інтересів містить саме етичну складову і адвокату слід завжди пам'ятати про визначальне місце моральності та моралі в його професії. Вона слушно задає питання: «Хто стане звертатися до адвокатів, не володіючи упевненістю в тому, що таємниці і особисті моменти його життя не стануть відомі широкому колу осіб?» та відмічає, що без довіри між адвокатом і довірительом, адвокатури неможливо буде здійснювати своє найважливіше призначення, яким наділила її історія, держава і суспільство². Суть проблеми полягає у тому, що адвокат унаслідок співпраці з клієнтом володіє конфіденційною інформацією, яка була повідомлена йому без розрахунку на можливість використання проти самого себе³.

Дотримання принципу конфіденційності, який сприймається одночасно, і як право адвоката щодо збереження конфіденційності інформації, що є адвокатською таємницею у відносинах з іншими суб'єктами, так і як обов'язок щодо нерозголошення такої інформації. Так, в положеннях вищевказаного Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (п. 2.3.1) конфіденційність сприймається як першорядне і фундаментальне право та обов'язок адвоката, а також додатково вказується на те, що довіра до адвоката може виникнути лише за умови обов'язкового додержання ним принципу конфіденційності. Це насамперед пов'язано з тим, що наявність довіри є основоположним моментом взаємовідносин між адвокатом і його клієнтом, оскільки останній «змушений інформувати фактично чужу людину (адвоката) про обставини свого приватного життя, які не завжди носять позитивний характер»⁴, а тому він повинен бути впевнений в тому, що вказані відомості «залишаться конфіденційними, не зможуть бути використані проти нього»⁵. Як слушно зазначається в Хартії основних принципів європейської адвокатської професії⁶, суть функції адвоката полягає в тому, що його клієнту слід повідомити адвоката про речі, про які він не розповідав би іншим – найпотаємніші особисті дані або найціннішу комерційну таємницю – при цьому адвокат є одержувачем такої інформації на основі довіри.

Довірчі відносини між адвокатом і клієнтом можуть виникнути лише в разі відсутності у останнього сумнівів щодо порядності, чесності і сумлінності адвоката (п. 2.2. вищевказаного Загального кодексу правил для адвокатів). Неухильне дотримання принципу конфіденційності, а отже, існування безсумнівної довіри до професійної діяльності адвоката неможливі за умови існування навіть ймовірного конфлікту інтересів.

Ми повною мірою підтримуємо позицію тих науковців, які конфлікт інтересів в діяльності адвоката розглядають як деструктивне явище, що заподіює шкоду охоронюваним законом інтересам⁷ і недотримання вказаного принципу призводить до спотворення мети адвокатської діяльності та її здійснення не в інтересах і на благо клієнта, а лише для досягнення своїх цілей (отримання гонорару)⁸. Небезпечність і небажаність даного конфлікту, за твердженням М.Ю. Барцевського, проявляється насамперед в тому, що він здатний вплинути на рішення адвоката або на зміст його поради, що, в свою чергу, може створити реальну загрозу заподіяння значної шкоди клієнту⁹. Небезпечність конфлікту інтересів проявляється і в тому, що він може спричинити втрату поваги до професії в цілому та зменшити довіру громадськості до чистоти

¹ Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10. К., 2017. С. 380.

² Платонова Л.Ю. К вопросу о конфликте интересов в адвокатской деятельности. *Научные исследования XXI века*. 2020. № 2 (4). С. 207.

³ Маленко О.В. Принцип уникнення конфлікту інтересів при здійсненні адвокатської діяльності. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 4. С.124.

⁴ Северин К.М. Проблеми нормативного регулювання та реалізації принципу конфіденційності адвокатської діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Вип. 9-2(2). С. 121.

⁵ Панченко В.Ю., Михалева А.Е. Правовые средства обеспечения доверия клиента при оказании юридической помощи: возможности и пределы использования. *Вестник Красноярского государственного аграрного университета*. 2014. № 11. С. 244.

⁶ Charter of Core Principles of the European Legal Profession. Council of Bars and Law Societies of Europe (2006). URL: https://www.ccbe.eu/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf

⁷ Смирнов П.В. Правовое регулирование института конфликта интересов в адвокатской деятельности по законодательству Российской Федерации. *Вестник экономической безопасности*. 2020, № 1. С. 159.

⁸ Загуменна Ю.О., Наджафлі Е.М. Принципи адвокатської діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. Харків: ТОВ «Планета-Прінт», 2020. С. 170.

⁹ Барцевський М.Ю. Адвокатская этика. М.: «Профобразование», 2000. С. 76.

здійснення правосуддя¹⁰. Конфлікт інтересів для клієнта адвоката є негативним і в аспекті трудомісткості та витратності подальшої заміни адвоката, а також у фактично певному обмеженні його вибору¹¹.

Тож професійна діяльність адвоката повинна бути спрямована на усунення конфлікту інтересів, а правові та етичні норми, що визначають основні засади його діяльності, як слушно відмічає А.М. Бірюкова, повинні сприйматись як важливий стабілізаційний механізм, що забезпечує незалежність і неупередженість адвоката в захисті інтересів клієнта¹². Але проблема в даному випадку полягає в тому, що виявлення та врахування конфлікту інтересів при наданні правової допомоги є для адвоката однією з найскладніших етичних проблем, враховуючи і те, що на практиці доводиться стикатися з різноманітним протиріччям інтересів осіб, які звернулися за такою допомогою¹³. Складність у визначенні конфлікту інтересів в адвокатській діяльності пов'язана також з тим, що навіть там, де немає несправедливого ставлення, конфлікт інтересів може зробити щось несправедливим, а це може поставити під сумнів чесність до добросовісності такої діяльності¹⁴. Потрібно також врахувати те, що конфлікт інтересів може виникати навіть незважаючи на всі зусилля адвокатів (наприклад, у випадку подання зустрічного позову чи залучення нових осіб до справи¹⁵, мобільності адвокатів між юридичними фірмами або ж у випадку набуття статусу адвоката колишніми державними службовцями¹⁶). Тому навіть за ретельного ставлення до виконання професійних обов'язків, як слушно зазначає О.В. Дудко, захисник не завжди має можливість отримати інформацію про протиріччя інтересів¹⁷. На жаль, потрібно не забувати й те, що сам по собі конфлікт не породжує порушення інтересів зацікавленої сторони, а тільки створює сприятливі умови для такого порушення та доволі часто адвокати приховують наявний конфлікт інтересів, який фактично у більшості неявних випадків відомим є лише їм¹⁸.

Все це вказує на необхідність більш детального дослідження сутності конфліктів інтересів в професійній діяльності адвоката, можливих їх видів, а також способів їх усунення, що і буде здійснено нами в подальшому.

Висновки. Принцип уникнення конфлікту інтересів є одним із фундаментальних в професійній діяльності адвоката та спрямований насамперед на забезпечення реалізації таких засад адвокатської діяльності як незалежність та конфіденційність.

Специфіка даного принципу полягає в дуалістичній його правовій природі, оскільки він є одночасно і правом адвоката у відносинах з іншими суб'єктами (в аспекті забезпечення конфіденційності інформації, яка отримана ним та на яку поширюється режим адвокатської таємниці), і обов'язком адвоката щодо нерозголошення такої інформації.

Належна реалізація принципу уникнення конфлікту інтересів є запорукою довіри насамперед клієнта до адвокатської діяльності в цілому та створює передумови для забезпечення незалежності.

Анотація.

В даній статті розкриваються позиції українського законодавця, міжнародних стандартів адвокатської діяльності, а також підходи науковців щодо визначення загальних рис такого фундаментального принципу адвокатської діяльності як уникнення конфлікту інтересів. Досліджуються також питання взаємозв'язку та взаємозалежності між принципами адвокатської діяльності.

Аргументується позиція згідно з якою, специфіка принципу уникнення конфлікту інтересів полягає в тому, що він одночасно є і правом, і обов'язком адвоката, а його належна реалізація є запорукою довіри клієнта до діяльності адвоката в цілому.

¹⁰ Malh Amanjot. Conflict between Interest and Duties of a Lawyer. URL: www.legalserviceindia.com/article/I241-Conflict-between-Interest-and-Duties-of-a-Lawyer-.html

¹¹ Morgan D. Avoiding a conflict of interest is an ethical obligation, a breach of which can lead to serious disciplinary consequences or to a lawyer being restrained from acting. *Law Institute Journal*. 2014. № 88 (04). P.50.

¹² Бірюкова А.М. Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності в умовах глобалізації. *Юридичний бюлетень*. 2017. № 5. С. 49.

¹³ Вайпан В.А. Конфликт интересов в адвокатской деятельности: комментарий к статье 11 Кодекса профессиональной этики адвоката. *Право и экономика*. 2007. № 6.

¹⁴ Advice and Advocacy Conflict of Interest Policy. URL: <https://frg.org.uk/get-help-and-advice/advice-and-advocacy-standards-and-policies/advice-and-advocacy-conflict-of-interest-policy/>

¹⁵ Kindregan C. P. Conflict of Interest and the Lawyer in Civil Procedure. *Valparaiso University Law Review*. 1976. Vol. 10, Issue 3. P. 427.

¹⁶ Lori Tripoli. Dealing With a Lawyer Conflict of Interest. 2019. URL: <https://www.thebalancesmb.com/dealing-with-a-lawyer-conflict-of-interest-4050275>

¹⁷ Дудко О.В. Конфлікт інтересів захисника й підозрюваного, обвинуваченого, та його наслідки. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 7 (7). С. 292.

¹⁸ Северин К. М. Принцип уникнення конфлікту інтересів в адвокатській діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2014. Вип. 10-1(1). С. 153..

Summary.

This article reveals the positions of the Ukrainian legislator, international standards of advocacy, as well as the approaches of scholars to determine the general features of such a fundamental principle of advocacy as avoiding conflicts of interest. The relationship and interdependence between the principles of advocacy are also explored.

The position is argued that the specificity of the principle of avoiding conflicts of interest is that it is both a right and a duty of a lawyer, and its proper implementation is a guarantee of the client's confidence in the activities of the lawyer as a whole.

References:

1. Заборовський В.В. Право адвоката на опитування осіб за їх згодою в якості одного з основних професійних прав адвоката. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 3. С. 214-217.
2. Заборовський В.В. Деякі недоліки реалізації права на адвокатський запит в аспекті здійснення професійної правничої допомоги. *Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 22 червня 2021 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2021. С. 115-120.
3. Заборовський В.В. Адвокатський запит у світлі прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Юридичні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2013. № 1(II). С. 24-27.
4. Заборовський В.В. Конфіденційне спілкування адвоката зі своїм клієнтом як гарантія здійснення адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Вип. 66. С. 244-250. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.66.40>
5. Заборовський В.В., Булеца С.Б., Манзюк В.В. Індемнітет адвоката як одна з основних гарантій адвокатської діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 287-291.
6. Заборовський В.В., Манзюк В.В. Правова природа принципів, на яких побудовані взаємовідносини адвоката із судом та іншими учасниками судового провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 32. Т. 3. С. 157-161.
7. Заборовський В.В., Бисага Ю.М. Професійні обов'язки як необхідний елемент структури правового статусу адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 45. Т. 2. С. 144-151.
8. Заборовський В.В. Підвищення кваліфікації як один з професійних обов'язків адвоката. *Organization of educational process for legal education applicants, innovative teaching methods in higher education institutions of Ukraine and EU: materials scientific and pedagogic Internship proceeding* (Frankfurt an der Oder (Republic of Germany), 28 October – 6 December, 2019). Frankfurt an der Oder: European University Viadrina Frankfurt (Oder), 2019. P. 64-68.
9. Model Article on Conflict of Interests. *Council of Bars and Law Societies of Europe*. 2016. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/deontology/deon_Postion_Papers/en_deon_20161202_Model_Article_on_Conflict_of_Interests.pdf
10. Kindregan C. P. Conflict of Interest and the Lawyer in Civil Procedure. *Valparaiso University Law Review*. 1976. Vol. 10, Issue 3. P. 423-452.
11. Нестерчук Л., Семененко К. Применение принципов правил адвокатской этики при осуществлении защиты интересов клиента. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019 № 3(37). P. 84-87.
12. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. юрид. наук: спец. 12.00.10. К, 2018. 42 с.
13. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343
14. Judgment of the court (Grand Chamber) on 14 September 2010, in Case C-550/07P. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62007CJ0550&from=en>
15. Заборовський В.В. Незалежність та самостійність адвоката: проблеми розмежування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 42. С. 242-246.
16. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10. К., 2017. 577 с.
17. Платонова Л.Ю. К вопросу о конфликте интересов в адвокатской деятельности. *Научные исследования XXI века*. 2020. № 2 (4). С. 207-212.
18. Маленко О.В. Принцип уникнення конфлікту інтересів при здійсненні адвокатської діяльності. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 4. С.119-132.
19. Северин К.М. Проблеми нормативного регулювання та реалізації принципу конфіденційності адвокатської діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Вип. 9-2(2). С. 120-122.

21. Панченко В.Ю., Михалева А.Е. Правовые средства обеспечения доверия клиента при оказании юридической помощи: возможности и пределы использования. *Вестник Красноярского государственного аграрного университета*. 2014. № 11. С. 243-245.
22. Charter of Core Principles of the European Legal Profession. Council of Bars and Law Societies of Europe (2006). URL: https://www.ccbe.eu/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf
23. Смирнов П.В. Правовое регулирование института конфликта интересов в адвокатской деятельности по законодательству Российской Федерации. *Вестник экономической безопасности*. 2020, № 1.С. 158-162.
24. Загуменна Ю.О., Наджафлі Е.М. Принципи адвокатської діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків: ТОВ «Планета-Прінт», 2020. 276 с.
25. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. М.: «Профобразование», 2000. 312 с.
26. Malh Amanjot. Conflict between Interest and Duties of a Lawyer. URL: www.legalserviceindia.com/article/I241-Conflict-between-Interest-and-Duties-of-a-Lawyer-.html
27. Morgan D. Avoiding a conflict of interest is an ethical obligation, a breach of which can lead to serious disciplinary consequences or to a lawyer being restrained from acting. *Law Institute Journal*. 2014. № 88 (04). P.50.
27. Бірюкова А.М. Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності в умовах глобалізації. *Юридичний бюлетень*. 2017. № 5. С. 48-54.
29. Вайпан В.А. Конфликт интересов в адвокатской деятельности: комментарий к статье 11 Кодекса профессиональной этики адвоката. *Право и экономика*. 2007. № 6.
30. Advice and Advocacy Conflict of Interest Policy. URL: <https://frg.org.uk/get-help-and-advice/advice-and-advocacy-standards-and-policies/advice-and-advocacy-conflict-of-interest-policy/>
31. Lori Tripoli. Dealing With a Lawyer Conflict of Interest. 2019. URL: <https://www.thebalancesmb.com/dealing-with-a-lawyer-conflict-of-interest-4050275>
32. Дудко О.В. Конфлікт інтересів захисника й підозрюваного, обвинуваченого, та його наслідки. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 7 (7). С. 288-295.
33. Северин К. М. Принцип уникнення конфлікту інтересів в адвокатській діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2014. Вип. 10-1(1). С. 151-154.

Zaborovskyy Viktor,

*Full professor, Doctor of Juridical Science,
Professor of the Department of Civil Law and Procedure,
Uzhhorod national University
orcid.org/0000-0002-5845-7535*

Manzyuk Vasyl,

*Associate professor, Candidate of juridical sciences,
Associate professor of Department of Economic Law
Uzhhorod national University
<https://orcid.org/0000-0003-2133-1573>*